

Občasník č. 5

MUZEJNÍ LISTY

*Vydává Okresní muzeum Praha - východ Masarykovo náměstí 97
250 01 Brandýs nad Labem - Stará Boleslav Zdarma !!!*

červen 1998

NA OKRAJ KONFERENCE „HABSBURSKÝ MÝTUS A ČESKÉ DĚJINY“. MÝTIZACE A DEMÝTIZACE ANEB NAKONEC JDE ZASE O PENÍZE

Dne 18.5.1998 uspořádali Rotary klub, Nadace zámek a Městský úřad Brandýs n.L. - Stará Boleslav konferenci k připravované stálé expozici s názvem „Habsburský mýtus a české dějiny“, která má být umístěna na brandýském zámku. Na konferenci konané v prostorách zámekské kaple se sešli autoři chystané expozice, občané města Brandýs nad Labem - Stará Boleslav a další účastníci. Bylo to vlastně první oficiální setkání obou stran, tedy autorů výstavy a města.

Nutno uvést hned na počátku, že z Městského úřadu nebyla valná účast, ačkoli poměrně záhy probleskla zpráva, že zastupitelstvo zvažovalo na svém posledním jednání, zda přípravu expozice raději nepozastaví. Hlavním důvodem tohoto úmyslu byly samozřejmě náklady spojené s výstavou. A protože na Městském úřadě zatím nepanuje shoda v otázce, jak celý projekt financovat, vyzněla celá konference poněkud naprázdno. Autoři výstavy nás sice seznámili se svými představami, alespoň někteří z nás však odcházeli s pocitem, že realizace výstavy je v nedohlednu, ne-li zcela ztracená. Trochu smutné na tom je, že některým městským zastupitelům je výstava i se všemi odborníky patrně „ukradená“, a proto se raději ani nenamáhalí na konferenci přijít a poslechnout si, jak by měla být výstava koncipována i jaký přínos by mohla mít pro město. Buď jsou natolik bezvadně o celé věci informováni, že účast na konferenci jim připadala zbytečná (na rozdíl od starosty, který se dostavil) nebo nemají zájem seznámit se kromě finanční problematiky také s vlastní expozicí. Nakonec se není příliš co divit problémům s finančním zabezpečením tak rozsáhlé expozice, když město není schopno zajistit ani důstojné prostory pro výstavu výtvarné sbírky Okresního muzea (která v těchto místnostech není první výstavou), byť přemístění nebo zaslepení nevkusně umístěných zásuvek a vymalování čtyř malých místností je ve srovnání s habsburskou expozicí pakatel. Zdá se, že snad nikomu nevádí, že renesanční reliéf Klanění tří králů přivezený po letech do Brandýsa n.L., je dekorován vypínačem nakřivo zasazeným uprostřed zdi.

Obraťme se ale raději k historické stránce habsburské expozice. Měla by zachycovat celé, téměř čtyřista let dlouhé období vlády Habsburků v Čechách. Je to zcela unikátní

myšlenka, přijímaná podle slov odborníků v naší i zahraniční obci s nadšením. V celých Čechách, ba ani v Rakousku či Německu, nemá taková výstava obdoby. Je to vlastně zcela pochopitelné, neboť po vzniku republiky nebyl zájem o habsburský rod. „Staré mocnářství“ trvalo příliš dlouho a únava z něho vyvolávala nechuť vzpomínat na tyto časy. Historikové se sice začali později zabývat studiem Habsburků, v některých lidech však stále přetrvává nechuť k panovníkům tohoto rodu. Dosud neexistuje souhrnná výstava k této etapě dějin, ačkoli se Habsburkové dnes těší poměrně velkému zájmu ze strany odborníků i veřejnosti. Dokladem jsou četné publikace z období Habsburské monarchie i nedávná výstava věnovaná rudolfínské době. Autoři připravované výstavy užili v jejím názvu pojem mýtus. Nejde však o nějaké oslavování Habsburků, ale spíše o demýtizaci habsburského mýtu, o přiblížení historie tohoto rodu a zároveň i jeho vztahu k Brandýsu n.L. a Staré Boleslavi.

Ať už máme názor na Habsburky jakýkoli, jisté je, že se výrazně zapsali do zdejších dějin. Cožpak povýšení Brandýsa na město nebo výstavba města a zámku je málo? Jistěže nelze jít tak daleko, aby se uvažovalo o možné změně názvu brandýského gymnázia na Velkovévodské (jak na konferenci zaznělo, ovšem ne z úst autorů výstavy) jen proto, že gymnázium založil Karel Habsburský. To už není demýtizace! Již osmdesát let jsme republikou a jak je známo snad každému, republika je státem občanské rovnosti. Nebo by alespoň měla být...

Součástí expozice by také měla být připomínka Ludvíka Salvátora Toskánského. Stále živý zájem o tohoto významného cestovatele a badatele dokládá mimo jiné i skutečnost, že Státní archiv považuje toskánskou korespondenci za jeden ze svých nejcennějších fondů a brandýské muzeum navazuje spolupráci s kolegy z Itálie a Španělska, kteří se osobností Ludvíka Salvátora zabývají s velkým zaujetím. Doufejme proto, že nedojde k případnému odvolání připravované expozice a nebude platit zásada, že lidé, kteří k nám mají vztah, jsou vždy obdivováni mnohem více v zahraničí než u nás.

Karin Pátrová

PŘÍRODOVĚDNÁ SBÍRKA OKRESNÍHO MUZEA PRAHA - VÝCHOD V BRANDÝSE NAD LABEM - STARÉ BOLESLAVI - II. ČÁST

V minulém čísle občasníku Muzejní listy (č. 3) jste se mohli dozvědět základní informace o přírodovědné sbírce okresního muzea a hlavně části sbírky entomologické - sbírce motýlů (Lepidoptera). V entomologické sbírce na chvíli ještě zůstaneme. Významnou, jak co do počtu shromážděného materiálu, tak vzhledem k tomu, že její větší část je determinována předními odborníky v oboru u nás, je sbírka ploštic (Heteroptera). Ve 22 muzejkách (krabice, v níž se uchovává v depozitáři muzeí suchý hmyz) je umístěno více než 3000 kusů ploštic, většina z nich je určena p. Ing. O. Kubíkem z Kolína a p. Ing. Z. Jindrou z Prahy. Materiál z muzejní sbírky, kde jsou i některé velmi vzácné polabské druhy, byl jedním z podkladů pro článek M. Nejedlé v entomologickém časopise Klapalekiana „Rozšíření ploštic čeledi Rhopalidae (Heteroptera) na území Čech, Moravy a Slovenska“. Hymenopter neboli hmyzu blanokřídlého je ve sbírce Okresního muzea 12 muzejek a 1000 kusů, zhruba polovina materiálu je determinována předním odborníkem na blanokřídlý hmyz u nás p. Dr. Z. Pádrem, který bohužel v loňském roce zemřel. Naše muzeum však získalo z pozůstalosti po tomto entomologovi suché nepreparované sběry z celé republiky z posledních několika desetiletí. Sběry, které by zůstaly a skončily bůhvídkde, se doufejme ocitnou v naší přírodovědné sbírce (a že je to hodnotný materiál, o tom nelze pochybovat, vždyť to byla dvě plně naložená osobní auta a odhadem lze říci, že jde jistě o několik desítek tisíc kusů). Much neboli Dípter je v muzejní sbírce uloženo v 15 krabicích zhruba 1500 kusů. Bohužel, zde se doposud nepodařilo přemluvit některého z odborníků, aby zdarma determinoval muzejní materiál. Největším počtem kusů uloženého materiálu je v entomologické sbírce Okresního muzea Praha - východ v Brandýse nad Labem a Staré Boleslavi zastoupen řád brouků (Coleoptera). Tato sbírka obsahuje více než 30000 kusů vypreparovaných brouků. Nejvíce jsou samozřejmě zastoupeny druhově početnější čeledi. Tak střevlíků (Carabidae) nalezneme v 16 krabicích na 1700, nosatců (Curculionidae) dokonce 3000 brouků umístěných v 17 krabicích, stejně tolik je mandelinek (Chrysomelidae) ve 14 muzejkách, více než tisíce kusy jsou zastoupeny také čeledi Cerambycidae (tesařci), Elateridae (kovařci), Staphylinidae (drabčici) a Scarabaeidae (vrubouni a chrousti). K 1000 kusům uloženým ve sbírce se blíží také čeládka potměnků (Tenebrionidae). Ostatní menší čeledi brouků jsou uloženy zhruba v 60 muzejkách a je zde přibližně 10000 kusů brouků. Toto je vlastní muzejní sbírka založená na základě sběru muzejních pracovníků (většinou biologů) a jednorázově doplňovaná o dary sběrů některých sběratelů nebo zájemců o přírodu, spolupracujících s muzeem a jeho biology. Do muzejní sbírky brouků také patří sbírky nakoupené, které jsou však uloženy odděleně od vlastní muzejní sbírky. Tak muzeum v posledních letech nakoupilo sbírky pana Bělohávků (sbírka asi 2000 kusů brouků různých čeledí převážně ze středních Čech), sbírku pana Řehořáka ze Dřív (jedná se o sbírku velkých střevlíků rodů Carabus, Cychrus a Calosoma - zhruba 2000 kusů brouků, jde o velmi ucelenou a ojedinělou sbírku úzkého profilu, která byla v letošním roce z velké části prezentována v muzeu na výstavě „Brouci - střevlíci“), sbírku pana Adamce, zhruba 1500 brouků různých čeledí z Čech a sbírku tesaříků pana Poláka. Tyto koupené sběry jsou v převážné většině determinovány. Také vlastní muzejní sběry jsou determinovány většinou předními odborníky na vybranou čeládku brouků. Takže brouci čeledi Ptinidae jsou určeni p. Mikátem z muzea v Hradci Králové, čeládka Anobiidae je determinována p. Ing. P. Zahradníkem, čeládka Mordelidae p. J. Horákem, čeládka Coccinellidae p. Dr. I. Kovářem z Národního muzea v Praze, čeládka Elateridae p. Ing. B. Zbuzkem, čeládka Melandryidae p. Ing. T. Růžičkou, brouci čeledi Silphidae p. J. Hávou, čeládka Leiodidae p. Ing. J. Růžičkou, Chrysomelidae p. M. Zúberem a Alleculidae, Tenebrionidae a Cerambycidae p. Dr. V. Novákem. Druhy čeledi Scarabaeidae jsou zaznamenány a zapsány p. Dr. D. Králem a p. Dr. J. Vitnerem, kteří údaje z muzejních materiálů použili v řadě svých článků v entomologickém časopise Klapalekiana (dříve pod názvem Zprávy čs. společnosti entomologické). Soupisy z muzejních sbírek čeledí Tenebrionidae, Alleculidae a Cerambycidae vyšly ve sborníku okresního muzea Praha - východ Studie a Zprávy 12 (1996). Ostatní menší řady hmyzu jsou zhruba v počtu 1200 kusů uloženy ve 12 muzejkách. Tolik tedy k entomologické sbírce Okresního muzea Praha - východ v Brandýse nad Labem a Staré Boleslavi ve dvou pokračováních. Je třeba snad jen na závěr říci, že tato sbírka je svým rozsahem a obsahem jistě nad rámec běžných sbírek regionálních a okresních či městských muzeí a blíží se úrovni entomologickým sbírkám větších - krajských muzeí a je třeba jen doufat, že i v budoucnu bude umožněno tutu sbírku nadále rozvíjet.

Vladimír Novák

JAK VZNIKL NÁZEV „BRANDÝS“

Jméno našeho města působí už na první pohled poněkud nezvykle až cize. Už generace badatelů se snažily odhalit jeho původ, ale teprve dnešní věda, zdá se, tuto hádanku definitivně rozluštila. Ale nepředbíhejme a přibližme si ty nejvýznamnější etymologické teorie o původu jména Brandýs, tak jak v průběhu času vznikaly.

Vůbec nejstarší hypotézou o původu Brandýsa je domněnka, podle níž jde o počeštěnou podobu názvu přímořského města *Brindisi* v jihoitalské Apulii. To proslulo v raném středověku jako místo naložování křižáckých vojsk na válečných výpravách do Svaté země a zároveň jako středisko obchodu s Orientem. Toto jméno se pak mělo ve zkomolené podobě vžít ve staročeštině jako obecné označení pro „místo u vody“. Pozoruhodná myšlenka, že Brandýs je vlastně zkomoleninou dalekého města z Apeninského poloostrova, doložená poprvé v roce 1591 u významného českého politika a humanisty Karla staršího ze Žerotína, byla v minulosti vždy považována za poněkud fantastickou a byla jí věnována spíše okrajová pozornost.

Jinak vysvětloval slovo Brandýs v druhé polovině sedmnáctého století český jezuita a vlastenec Bohuslav Balbín. Domníval se, že jde o jméno českého původu odvozené od slova „bránit“ a Brandýs měl tedy znamenat cosi jako „branný hrad“. Stejného názoru byl ve své „Poselkyni starých příběhů“ z roku 1700 také Jan František Beckovský a jeho přesvědčení sdíleli ve svých dílech o topografii Českého království i Jaroslav Schaller (1788), Johann Gottfried Sommer (1844) či Jan Orth s Františkem Sládkem (1870).

S jinou „českou“ variantou přišel na počátku našeho století Josef Braniš, který se domníval, že jméno Brandýs je odvozeno od slova „brána“ a znamenalo bránu neboli cestu mezi dvojím opevněním. František Štědrý pak v roce 1930 dovozoval, že Brandýs znamená tolik, co „průlom, průsek“, odvolávaje se přitom na dochované rčení při hře v kuželky „mít brandejš“, které mělo znamenat vyrazení tří prostředních kuželek...

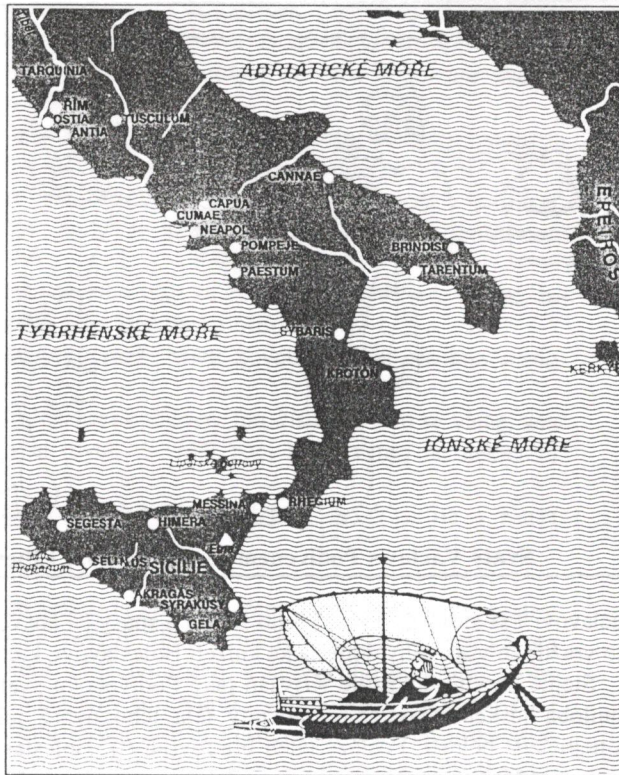
Nepříliš přesvědčivé hypotézy o českém původu jména Brandýs byly zastíněny teoriemi o německém původu města, které nabyly postupně nejvíce na váze. Jméno Brandýsa, které v němčině zní *Brandeis* nebo *Brandis*, bylo nejčastěji vykládáno dvojím způsobem: buď jako odvozenina od germánského osobního jména Brand - Brant anebo jako složenina středohornoněm. *brinnan* = brennen (hořet) a *eise* (příhodnost, pohodlí). V prvním případě by tedy Brandýs-Brandeis původně znamenal něco jako „Brantův dvůr“ nebo „Brantův hrad“, druhá varianta by pak označovala „místo po vykloučení (tj. vypálení lesa) příhodné pro osídlení“. V obou případech by se jednalo o důsledek středověké německé kolonizace v českých zemích. Stejná nebo podobně znějící jména osad a měst jsou doložena jak ve vlastním Německu, tak třeba i v Polsku, které bylo německou kolonizací ve středověku rovněž zasaženo.

Za německého „dvojníka“ Brandýsa býval s oblibou vydáván obzvláště saský Brandis nedaleko Lipska, který je poprvé připomínán v pramenech v roce 1191. Podle Antonína Profouse měli právě ze Saska vyjít kolonisté, kteří založili na přelomu třináctého a čtrnáctého století „nový“ Brandis-Brandýs v Čechách. Tato zdánlivě nejvěrohodnější hypotéza o původu Brandýsa však - stejně jako ostatní „německé“ teorie - od samého počátku narážela na zásadní problém: Brandýs totiž leží v ryze české oblasti, která nebyla Němci nikdy kolonizována. Přesvědčuje nás o tom nejen absence dokladů o případném podílu německých kolonistů na založení města, ale i téměř absolutní podíl českých názvů v Brandýse i jeho okolí.

Hlavně tato skutečnost vedla k tomu, že soudobé etymologické bádání začalo znovu prověřovat všechny teorie a nakonec došlo k překvapivému závěru. Na území Čech bylo zaregistrováno větší množství lokalit s názvem Brandýs nebo jeho odvozenin a téměř u všech z nich se zjistilo, že se jedná původně o místo u řeky, stojaté vody nebo mokřiny, jedním slovem „u vody“. Jméno italského přístavu Brindisi, proslulého ve středověké Evropě jako shromaždiště křižáků odplouvajících do války proti nevěřícím a současně i centrum obchodu s Asií, snad tedy ve staročeštině ve zkomolené podobě skutečně zdomácnělo a coby označení pro sídlo položené blízko u vody se dostalo mj. i do názvu našeho města. Tento výklad podporuje ostatně i starý latinský název Brandýsa *Brundisium*, který zní velmi podobně latinskému pojmenování Brindisi *Brundisium*. Brandýs by nadto nebyl jediným sídlem v Čechách, v jehož názvu se ukrývá jméno některého z italských měst. Nedaleké Benátky nad Jizerou mají své jméno skutečně od italských Benátek (z ital. *Venezia* přes slovin. *Benetke*), přičemž jde o podobný proces jako v případě Brindisi - Brandýsa: Benátky proslulé coby prostředník obchodu mezi Čechami a Středomořím se ve středověku u nás vžily díky své poloze jako synonymum pro mokré, bažinaté místo při vodě. Italského „původu“ je rovněž město Beroun, v jehož názvu se zase skrývá neméně proslulá Verona (z ital. *Verona* přes němčinu z *Bern*, *Beronia*). I tato srovnání vedou k tomu, že nejstarší a nejpodceňovanější domněnka o původu Brandýsa se dnes paradoxně jeví ze všech teorií jako ta nejpravděpodobnější.

Nakonec tedy zbývá zodpovědět ještě poslední, ale z hlediska etymologie vlastně tu nejdůležitější otázku: co znamená v italštině „Brindisi“? Apulské přístavní město je velmi starobylé a jeho původ sahá až hluboko do starověku. Předchůdcem středověkého Brindisi bylo antické město, významné centrum římského impéria, jehož název zněl „Brundisium“. Původ Brundisia však sahá ještě hlouběji do minulosti až k původním obyvatelům Apulie ilyrským Japygům-Messapiům, kteří obývali tuto část Itálie už tisíc let před naším letopočtem, tedy dávno před Římany! *Brund* nebo *brunda* znamenalo v jejich jazyce „hlava jelena“ a první osídlenci z jejich kmene tak nazvali toto místo podle zvláštního tvaru pobřeží, které jim připomínalo hlavu s paroží. A tak, věřme nebo nevěřme, jméno našeho města pochází z jazyka dávno zmizelého starověkého národa, znamená původně „jelení hlava“ a je staré snad tři tisíce let...!

Radomír Průša

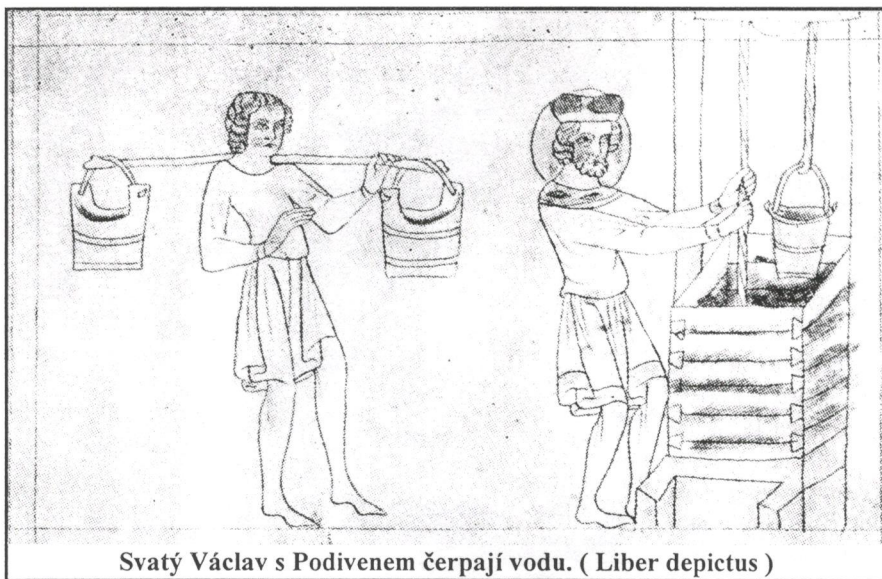
OHLÉDNUTÍ ZA PŘEDNÁŠKOU O FRANTIŠKU MELICHAROVÍ

Dne 19.5.1998 se uskutečnila přednáška Rudolfa Melichara o vynálezci a továrníkovi Františku Melicharovi. Všichni jsme se zvědavosti pana R. Melichara očekávali, neboť přednášející je stár 92 let. K našemu překvapení se dostavil pán vyhlížející na svůj věk velmi dobře, jehož projev by mu mohl závidět leckterý mladík. Záhy jsme zjistili, že p. Melichar je stále aktivním členem genealogické společnosti a pořád ještě přednáší. Proto také doplnil i tuto přednášku povídáním o rodopisu s ukázkami genealogického rozrodu, které vzbudilo velký zájem. Pana Melichara vedlo k uspořádání přednášky o svém prastrýci F. Melicharovi zjištění, že se někdy tradují některá nepravdivá fakta o jeho životě. Týká se to zejména příchodu F. Melichara do Brandýsa n.L. a jeho prvního bydliště v tomto městě. Znovu tedy připomínáme, že F. Melichar se do Brandýsa přistěhoval roku 1878 a bydlel v domku č. 126 vedle brandýského mostu.

Karin Pátrová

SMRT BLAHOSLAVENÉHO PODIVENA

S tragickým koncem sv. Václava, zavražděného na staroboleslavském hradišti, je těsně spjat i osud bl. Podivena, Václavova služebníka, který svůj život ukončil rovněž ve Staré Boleslavi. Úcta k tomuto muži rostla již záhy po jeho smrti a brzy byl považován za blahoslaveného. Smrt bl. Podivena jako dodatek k světskému i posmrtnému životu sv. Václava zachycují již

Svatý Václav s Podivenem čerpají vodu. (Liber depictus)

nejstarší svatováclavské legendy z 10. století - Gumpoldova legenda a legenda Kristiánova (dříve některými historiky považována za spornou).

Události kolem Podivenovy smrti legendy popisují s určitými odlišnostmi, základ je ale u všech stejný: Podiven byl člověk blízký sv. Václavu, za věrnost k němu byl oběšen a brzy nato se začaly dít u jeho těla zázraky. Zatímco se však mantovský biskup Gumpold domníval, že příčinou smrti Václavova služebníka byla jím šířená úcta k sv. Václavu, domácí legendista Kristián uvádí jiný příběh. Podle jeho vyprávění odešel Podiven po Václavově smrti do říše, za nějaký čas se vrátil domů, ale protože nedokázal odpustit Václavovým vrahům, stálo ho to nakonec život. Navštívil totiž dům jednoho z vůdců spiknutí proti knížeti

Václavovi a se slovy „... ty již všeho zdraví a spásy jsi zbaven, proto v hříchů svém umřeš a na věky zhyneš“ ho zabil. Zpráva o této vraždě se však záhy donesla ke knížeti Boleslavovi, který ihned se svými bojovníky přitáhl, v lese Podivena zabil a oběsil.

Stejně barvitě dokazuje Kristián také Podivenovu svatost: „Visel tam tři léta; ani pták, ani šelma, ba ani obvyklé tlení a hniloba lidského masa se nezmocnily těla jeho, nýbrž jako na živém nehty a vousy rostly a vlasy jeho zešedivěly až do nejbělejší bělosti. Posléze onen bratrovrah (tj. Boleslav I. - pozn. red.) přemožen byl hanbou, poněvadž zázrak Páně po všech národech se rozlašoval, proto dal jej na téměř místě zahrabati do země. Ale ani tak nebylo možno zahladit skutky Boží, ba aby ještě zřejměji zjeveny byly zásluhy jeho služebníka všemu kmeni, přechoasto kolemjdoucí vídali v noci na jeho hrobě světlo nebeské hořeti. A to tak dlouho se dalo, až ze všech stran lidé se scházející obětní dary přinášeti počali a na hrob pohřbeného na důkaz zbožné úcty je kladli a záchranu života svého Bohu a tomu zabitému poroučeli. Za dlouhý čas tělo muže toho z místa bylo vyzdvíženo a přeneseno ve zbožném průvodě kleriků a nábožných mužů i žen a uloženo na hřbitově chrámu svatého Víta tak, že svatý Václav v chrámě a vojín onen venku ležící pouhou zdí od sebe odděleni.“

Nejstarší český kronikář Kosmas (+1125) k tomu dodává, že ostatky bl. Podivena vyzdvihl při rozšiřování svatováclavské kaple pražský biskup Šebíř (1030-1067) a uložil je v kostelní pokladnici. Ostatky náhodou objevil v sakristii roku 1124 biskup Menhart a pohřbil je v kapli pod věží mezi oltářem sv. Mikuláše a hrobem biskupa Gebharda. Ani to však neukončilo putování Podivenových ostatků, neboť ještě několikrát změnily místo svého uložení.

Později byla legenda o bl. Podivenu obohacena vyprávěním o staroboleslavském paládii. Reliéfni obraz Madony, uchovávaný v kostele Nanebevzetí Panny Marie a od roku 1609 uctíváný jako symbol ochrany české země, byl dodatečně spojen se svatováclavskou tradicí a v souvislosti s ní i s pověstí o bl. Podivenu. Tyto převážně barokní legendy uvádějí, že zázračný mariánský reliéf byl majetkem sv. Václava a po jeho smrti připadl bl. Podivenu. Ten nosil reliéf stále u sebe a byl s ním také uložen do hrobu. Po převezení Podivenova těla do Prahy zůstal svatý obrázek na původním místě, kde ho o mnoho let později našel orající sedlák. Paládium bylo vyzdvíženo ze země a záhy uloženo v kapličce postavené prý přesně na místě nálezů. Podle tradice je toto místo začleněno do poutního chrámu Nanebevzetí Panny Marie. Rovněž místo Podivenovy popravy nezůstalo v zapomnění. Právě tam byla údajně situována barokní kaple bl. Podivena, postavena roku 1738. Stalo se tak v době, kdy kult svatých i paládium byl v největším rozkvětu. Podivenův vztah k paládii zobrazuje i jeho socha na průčelí poutního chrámu.

Toto vyprávění můžeme ukončit ještě jednou pověstí, kterou v 17. století zaznamenal barokní historiograf Bohuslav Balbín. Stával prý nedaleko Staré Boleslavi jeden les, v němž každý jednotlivý strom měl svůj vršek nakloněný směrem ke Staré Boleslavi. Tradovalo se, že byl tento úkaz vidět v řečeném lese od té doby, kdy v něm byl oběšen bl. Podiven.

Karin Pátrová

NAVŠTIVTE NAŠE POBOČKY:

STAROBOLESLOVSKÁ BRÁNA - expozice:
Stará Boleslav v archeologických a historických pramenech.
Otevřeno: sobota, neděle 9 - 12 a 13 - 16 hodin.

HRAD JENŠTEJN - expozice: Letecká archeologie;
Historie hradu Jenštejna. Otevřeno: úterý, čtvrtek,
sobota, neděle a svátky 9 - 12 a 13 - 16 hodin.
PAMÁTNÍK JOSEFA LADY V HRUSICÍCH. Otevřeno:
úterý až neděle 9 - 12 a 13 - 16 hodin.

„Tak, Toničku“, pokračoval kaplan, „dříve ještě, než odpovíš, uznávám, že jsi zdrav a v dobré míře. A co pan Mošner, pan otec tvůj, odpusť, že ho jmenuji tak, jak bývalo obecným zvykem. Teprve profesor v latině udělal z poctivých českých Mošnerů neurčitě Maschnery. Ale to se tebe netýká, tvoje smýšlení dobře znám.“

Pan Mošner dostal se konečně ke slovu. Krátce, ale se zamlouvajícím se sarkasmem, poděkoval za dotaz po zdraví otcově, že chvála bohu vede se mu dobře, jenom matka že časem postonává. Dodával, že on sám nemá si do čeho stýskati, že mu času zbývá až dost, že by rád uvázal se v nějaké úřední místo, ale otec že zrazuje, nač že by se staral, že bude míti své a to že k slušnému živobytí postačí.

„Ale teď ty vypravuj“, vyzýval Mošner, „býváš v Praze anebo jezdíš s panem biskupem, víš tedy mnohem více nežli já. Jsem odkázaný teď skoro výhradně na pana pátera Březinu, zvláště co odešel superior Vinař.“

„Máš pravdu, Vinaře je škoda. Je upřímný Čech, při tom velice vzdělaný. Ten zajisté neskončí v normálu. Mluvil jsem o něm s panem profesorem Halaškou, ten pravil, že by se hodil na universitu, pro všeobecnou historii.“

„Tu hned něco nového !“, zvolal Mošner, „jsem přesvědčen, že toho více ze své kleriky vytřešeš. Vidím, že máš novou, jak se nese ! Hotový z tebe v ní abbé ! Inu, ceremonář Jeho Biskupské Milosti–“

„Ale, prosím tě, nepouštěj uzdu svému sarkasmu alespoň proti mně. Mám novou kleriku, ale bez svého přičinění. Pan biskup si tak přál a také mně ji opatřil.“

„Vždyť ti ji přeji a ještě bych upřímněji přál svému milému Josefovi k fialové. Inu, říkáva se, co se vleče, ven teče. Ty se dočkáš a já se budu těšiti s tebou. Nejraději však bych tě viděl zde, třeba zatím na některém kanovnictví.“

„Ale Toníku, myšlenky tvoje daleko se rozlétávají, proto raději k tvým otázkám. Slyšel jsi již o Karlu Vinařickém ?“

„Páter Březina o něm nehrubě prohodil.“

„Tak vidíš, neznáš ještě vlastence, jakých aby nám pán bůh seslal. Je ceremonářem pana arcibiskupa, platí u něho velice a také u nejvyššího purkrabí. Šlechta se o něj zrovna dere, tu Šlik, tu mladý Hanuš Kolovrat, víš ten jednooký, drží Košátky. Hrabě Kolovrat seznámil se s ním loni v Měcholupech, u nejvyššího purkrabí, a oba smluvili spolu vřelé přátelství. Vlastenectví je spojilo. Ale Vinařický je chlapík, v diplomacii překonal by i Metternicha, zvláště když jde o věci vlastenecké. On razí cestu našim milým vlastencům u svých urozených přátel. Profesoru Jungmannovi zjednal přijetí u pana arcibiskupa a ten mu udělil značnou podporu, slyšel jsem, že pět set zlatých. A pan Čelakovský domlouvá mu, aby u pana arcibiskupa působil pro nový český časopis. Chce, aby kněžstvo mělo vlastní list, psaný správnou mluvou a směrem vlasteneckým, sám pak jat ochoten v něm dbáti přesného jazyka“.

„Toť znamenité“, zajásal Mošner, „máme český časopis vlastenského muzea, Hýbl chce od nového roku vydávati Jindy a nyní, a teď i časopis kněžský! Vzmáháme se, rosteme, můj drahý.“

„Ba, Toničku, vzímáme se, rosteme, díky pánu bohu, a bohdá, že i dále porosteme. Onehdy byl u pana biskupa pan Palacký. Je to vzácný muž, třeba evangelík, ještě snad ani třiceti let, ale k velikým věcem povoláný. Pan biskup s ním dlouho rozmlouval, i při obědě. Já jen poslouchal. Mluvili o literatuře, o těch krásných rukopisích, kterých nám svět závidí, o básnících pana Čelakovského, o znělkách pana Kollára v Uhřích, také o našem panstvu, že se hojně přihlašuje k českému vlastenectví. A na konec - ne abys Toničku se mně posmíval! Ty to umíš, čtveráku - na konec učinil pan Palacký i ze mne spisovatele.“

„Gratuluji, gravissime“, zvolal Mošner, „k vavřínm, které zajisté sklidiš. A o čem budeš psáti?“

„Toho se dovíš, teď však dopřej mně, abych na svátky směl před tebou míti tajemství. Zatím něco nového. V neděli přijede sem prefesor Svoboda . Chce tu pobýti do pondělí. Chci s ním večer navštívit pány Gallašovy na velkých.“

„Bude potřebí, abys vzkázal. Budu třeba sám poslem.“

„Jsi roztomilý, Toničku. Tedy vyřid', že přijdu v neděli, po požehnání, a se mnou nějaký pán z Prahy.“

„Na velkých budou potěšeni. Jsou to dobří lidé, dobří Čechové. Rád tam také docházím.“

Pan Mošner podíval se na stříbrné cibulky. Ukazovaly čtvrt na dvanáct.

„Musím tě opustiti“, pravil, „chci ještě zaskočiti před polednem k učiteli Procházkoví. Jest ze Záp, učitelův syn, dobrý zpěvák a varhaník. Bude se ti líbiti. Ještě však mně pověz, o čem budeš psáti. Přede mnou přece nebudeš míti tajemství!“

„Zvědavče“, usmál se kaplan, „věz tedy, že spisuji pro musejní časopis článek o Houšce.“ Přátelé upřímně si stiskli pravice.

Když Mošner vycházel z děkanství velikými vraty vedle hospody u „Modré hvězdy“, na silnici spatřil invalidu Kudrna. Ale jak se podívil! Kudrna nebyl již oblečen hadry, ale měl na sobě pěkný, skoro zánovní mundur, nové boty, vojenskou čapku nasazenou nad levým uchem . Spokojeně si z dýmky pokuřoval. Když hrábl do kapsy u kalhot, zazvonil pění. Mošner marně přemýšlel, odkud ta změna.

IV.

Populární osobností býval v Brandejse před sto lety kolářský mistr Vojtěch Drda. Obýval malounký a nízký domek, jako vlaštovčí hnízdo ke zdi svatopetrského hřbitova přilepený, ale vzhledu přívětivého. Širokou stěnu,

k poledni obrácenou, pokrývala svými trsy vinná réva, v četná odnoží vydělená, mezi nimiž, jako hladina lesní studánky, prohlédala malounká okénka. V přízemí v levo měl mistr verštat, kde po celý den pilně pracoval, napřed sám, od některé doby s učedníkem Antonínem Vernerem, ve všem domě pouze Tondou zvaným, v pravo byla komora, kde mistr v noci odpočíval. Druzi se mu smáli, že vyhýbá se nočnímu kázání, k němuž byla žena jeho Lída stále připravena. Toník spal v přístěnku za komorou, žena Lída s jedinou dcerou Bětuškou spaly „na pokoji“, jak říkali místnosti v prvním patře, tak nízké, že i paní mistrová když do ní vstoupila, jakkoli byla velmi malé postavy, přinucena byla se shýbat. Přes chodbu na tu stranu k svatému Petru byla komora. Tam měla paní mistrová na dvou postelích narovnány pro Bětušku peřiny až do stropu a ve starých truhlách, s podivnými ptáky, na víkách namalovanými, s těžkými západitými zámky, shromažďovala pro Bětušku, grádl a všelike látky, do výbavy hledané. V menší truhle byl uložen vedle některého šatstva i zlatý čepec, jež paní mistrová jen o božím hodě a o svatopetrské pouti na hlavu brala.

Vědělo se v městě, že jsou Drdovi lidé možní, ale šetní, že groš ke groši ukládají pro jedinou svou dcerku, děvče asi šestnáctileté malé postavy, krátkých nohou, ale poměrně dlouhého života. Nosila se starosvětsky, proto také byla terčem ústípkův a posměšků po celém městě. Paní mistrová se proto zlobila, ale mistr Drda nevšímal si ničeho. Za dlouhá léta navykl již ženiným výbuchům zlosti a špatného rozmaru, proto nedbal ani, když si drahá jeho polovice do toho neb onoho výrostka anebo do té neb oné klepačky zalátořila, že její Bětušce pokoje nedávají, že se jí posmívají, po ní pokřikují.

Mistr Drda stával se věkem ještě lhotejnějším, až mu konečně tři pouze věci přirostly k srdci, jeho verštat, v němž byl hledaným řemeslníkem, zaměstnávaným z města i širého okolí, kostelnictví u svatého Petra a hospoda „na kopečku“. Kostelnictví u svatého Petra pokládal jako nejbližší soused Hrádecký za čestnou povinnost a také nikdy ani grešle od nikoho za své výkony nepřijal. A bylo jich tehdy dosti. Tříkráte denně sám mistr zvonil klekání, o sedmé a v osmé hodině každého dne čítali v kostele mši pan superior a jeden pan profesor, při níž on mistr přísluhoval, jednou týdně se v kostele smečilo, oltáře a obrazy oprašovaly, nové svíčky do svícňů nabodávaly. Ale mistr vše rád konal, i když nahodila se nějaká povinnost mimořádná. Zasluky jeho byly také uznávány. Pan superior Adaukt Vinař, pán vlídný a šprýmovný, rád a upřímně mistra Drdu pro to chválil. Když naproti, na rychtě, starý pan Husa náhle zemřel a pan superior ráno za velkým oltářem ke mši se strojil, prohodil žertovně k mistrovi, že teď dva úřady úmrtím váženého pana měšťana a souseda Husy se uprázdnily, jichž jeden že on, superior, z moci své na mistra přenáší. Panu Husovi že říkali buď „holubář“ anebo „purkmistr z Hrádku“. První úřad že bude zadán, až se vhodný kandidát vyskytne, ale úřad Hrádeckého purkmistra že se na věčné časy spojuje s domem mistrovým. A také od té doby známý i neznámý, přítel i nepřítel, titulovali počestného mistra Drdu „panem purkmistrem z Hrádku“. A mistr titul ten také jako povinnost od každého požadoval. „Dokud žil starý pan Husa“, říkával, „měl na titul ten právo jako majitel rychty. Od této chvíle jsem já dědičným purkmistrem a po mně jím bude ten, koho si Bětuška jednou oblíbí. A na tom zůstane!“

Ještě tu byla třetí věc - hospoda. Mistr Drda, když zavřel verštat a odzvonil pod večer klekání, rád si poseděl při korbíku dobrého „městského“. Jako poctivý měšťan, dbalý cti a prospěchu města, nikdy v městě cizího a zvláště ne „zámeckého“ nepíval. Když byl zvolen mezi městské representanty, přičítal poctu tuto mistr Drda svému Hrádeckému purkmistrovství, ve skutečnosti přičinili se o volbu jeho páni nákladníci, poněvadž mistr nikdy městského piva nehaněl, jakkoli dům jeho neměl ani práva várečného. Proto chodíval každodenně na sousedský klípek k Stibingrovům.

Řezník Stibinger v hospodě „na kopečku“ měl v městě dobrou pověst. Rozuměl pivu a proto z jeho skalního sklepa bylo vždy jako křen, i když se panu starému v městském pivováře nepodařila várka, a to prý tehdy přiházelo se často. Hospoda jeho nebyla zrovna úhledná, přízemní dům, šindelem krytý, s příjezdem do ulic, v levo prostorná šenkovna s dvěma okny v předu a v zadu se dveřmi, které vedly do neveliké kuchyně, několik obyčejných stolů, podél stěn dřevěné lavice, na stolech dřevěné svícny na lojové svíčky, se skleněnou bání, aby plamen se zbytečně nevzdmychoval, kolem svícnu podstavec do kruhové podoby s otvory pro fidibusy, vedle ležel kratiknot. Na okně bylo rozžehadlo se zásobou troudu.

Sem zapadali rádi sousedé na večerní přesezení při dobrém pivě. Šenkýř jednou v témdni dělal jitrnice a jelita, jednou uzenky. V tyto dny bývala návštěva větší. Ale i v obyčejné dny, když nebylo ani jitrnice ani jelit nebo ani uzenek, bývalo tu živo. Přicházeli sousedé z Hrádku, ale též z města, i vzdálenější. Když nebylo ničeho k snědku, pro zvětšení chuti, přinesli šenkýř anebo některá z jeho dvou dcer alespoň syrečky, domácí, dobře vyleželé.

Denním hostem býval i mistr Drda. Měl nejbližší. Starý zápis klade o hospodě Stibingrově, že byla grunt postranný, v Prašné ulici jdoucí k Staré Boleslavi po levé ruce... dobíhající k ulici, jenž vede k svatému Petru vedle domu Jana Švába dolů proti stavení Hamanovskému, nahoru ale vedle Betháňské ulice až k týž Betháni situovaný. Zadnímu stavení Stibingrovskému, rohem proti Hrádecké rychtě, hleděl mistr Drda, jak rád říkával, zrovna do talíře. Ježto však s protějším sousedem Švábem nebyl nikdy v dobré míře - „ten zrroun“, říkával, „není nadarmo od pána boha znamenán. Nikdy nevidám ho v kostele na počtách božích, ani o svatopetrské pouti, a jde-li „kundšaft“ ke mně, to ho jistě zastaví, přemlouvá, hučí do něho, aby šel do plantáže ke Kettnerovi, jakoby jemu truhlářství bylo do kovářského díla“, tu dal se z domu rovnou k rohu, proti rychtě, a postranními dvířky proti Betháni vklouzl do Stibingrovic zahrádky.

Pokračování příště....

ZAJÍMAVÉ A PŘÍRODNĚ ZACHOVALÉ LOKALITY VE STŘEDNÍM POLABÍ I

Střední Polabí je rozsáhlá oblast fytogeograficky málo jednotná. Rozlišujeme zde hlavně okrsek lužních lesů, okrsek písčitých teras a vátých písků, okrsek subkontinentálních doubrav, mírně zvlněnou pahorkatinu lemující polabskou nížinu a okrsek opukový.

Okrsek lužních lesů leží v rovinatém území labské nivy a přítoků Labe v nadmořské výšce zpravidla pod 200 m nad mořem. Šířka okrsku od toku řeky je v rozmezí 2 - 20 km. Vodní srážky se zde pohybují mezi 470 - 630 mm ročně, východní část je na srážky bohatší. Roční průměrná teplota kolísá mezi 8,5 - 9,1 stupni Celsia. Geologický podklad zde tvoří uloženiny Labe a jeho přítoků, vyskytují se zde takzvané lužní půdy, které jsou zpravidla středně těžké. Lehké, písčité půdy jsou vzácnější. Tento okrsek charakterizují lužní lesy, mrtvá ramena a rozlohou již velmi omezené černavy. Dále uvádím některé zajímavé lokality zbytků lužních lesů ve středním Polabí.

Veltruský park - nalézá se v katastrálním území Veltrusy, jeho rozloha je 69,08 ha. Jde o zámecký anglický park se vzácnými a starými stromy.

Úpor - přírodní rezervace se nalézá v katastrálním území obcí Vrbno a Kly, jeho rozloha je 225,42 ha. Leží v soutoku Labe a Vltavy, území představuje zachovalý lužní les se zbytky přirozených vrbo-topolových a dubo-topolových luhů.

Černínovsko - nalézá se v katastrálním území obce Libiš. Území je tvořeno slepým mrtvým ramenem Labe a porosty se zbytky lužního lesa lemující rameno na severní a západní straně.

Jiřina - nalézá se v katastrálním území obce Kozly a rozloha je 1,96 ha. Na pravém břehu Labe, severozápadně od obce Jiřice se rozkládá zachovalý více než 200 let starý dubo-jilmový porost. Jde o jedinečný zbytek lužního lesa tohoto typu, který nemá v celém Polabí obdobu.

Lipovka - je přírodní památka - starý lužní les, tvořený dubem, jilmem a habrem v katastrálním území Káraný o celkové výměře 13,35 ha. Představuje jedinečnou ukázkou přirozených polabských lužních doubrav.

Hluchov - je v katastrálním území Stará Boleslav na výměře 6,53 ha. Jde o zbytek lužního lesa v městské aglomeraci.

Vrt' - je v katastrálním území obce Semice v rozloze 14 ha. Jsou zde přirozená a zachovalá společenstva lužních lesů.

Mydlovarský luh - lužní les mezi obcemi Ostrá a Šnepov.

Libický luh - v katastrech obcí Velký Osek a Libice nad Cidlinou se rozkládá Libický luh. V současné době jej tvoří Libický luh, Libická bažantnice, Německý les a Na Přivoze. Jde o jeden z největších zbytků lužních lesů v Polabí, které společně se slepými labskými rameny a potokem Bečovkou tvoří národní přírodní památku.

Pňovský luh - nalézá se v katastrálním území obcí Pňov a Předhradí. Jsou zde přirozená lužní a mokřadní společenstva na starých labských ramenech.

Veltrubský luh - je rozložen v katastru obce Veltruby. Jde o lužní les se vzácnou květenou.

Hrbáčkovy tůňe - poblíž obce Byšičky, je přírodní rezervace starých labských ramen a tůň a letitých stromů, s vodními a mokřadními rostlinami a v tomto prostředí žijícím živočištvem.

Hrabanovská černava - poblíž Lysé nad Labem, je přírodní památka, chránící typická rostlinná společenstva dnes ojedinělých polabských černav.

Okrsek písčitých teras a vátých písků leží v rovinatém území labské nížiny, a to v nadmořské výšce zpravidla 180 - 220 m. Pruh těchto písků bývá 10 - 25 km široký, občas se prolíná i s půdami luhů. Klimaticky je tento okrsek shodný s předcházejícím, váté písky dosahují až k Sadské s průměrnou roční teplotou vyšší (9,5 stupňů Celsia). Celkový podklad tvoří písčité terasy (náplavy) nebo eolitické váté písky. Náplavové písky jsou hrubozrnnější, často s valouny, váté písky jsou jemnozrnné. Tento okrsek je charakterizován dubo-borovými lesy, místně chudými olšinami a vzácně doubravami. Plošně se tento okrsek prolíná s předchozím. Ze zajímavých lokalit tohoto typu vybírám:

Písečný přesyp u Píst - je v katastru obce Písty o rozloze 3,7 ha. Jde o charakteristický geomorfologicky výrazný přesyp, porostlý druhově chudým, nicméně charakteristickým společenstvem psamofytní vegetace.

Káraný - Sv. Václav - dubo-borová lesní společenstva na písčitém podkladu tvořící souvislý komplex mezi Starou Boleslaví a Lysou nad Labem. Přes vydatnou těžbu dřeva a nepřirozené zásahy káranských vodáren se zde udržuje typická flóra a fauna.

Vrch Cecemín - a hlavně jeho stepní jižní svahy v katastrech obcí Všetaty a Nedomice s teplomilnou květenou a faunou.

Přerovská hůra - v katastrálním území obce Přerov nad Labem se vzhledem tabulové hory. Kvalitní jižní straně se stepní teplomilnou florou a faunou.

Semická hůra - v katastru obce Semice, je obdobou předešlé hůry, společenstva jsou zde vzhledem k zalesnění vrcholu zachovalejší.

Tolik první zastavení nad přírodně „zachovalými“ místy středního Polabí.

Vladimír Novák

ZVEME VÁS NA VÝSTAVU:

Ještě stihnete:

PERNÍČKY JINDŘÍŠKY DVOŘÁKOVÉ

Perníčky vyráběné paní Dvořákovou podle starých receptů mají na Brandýsku již svou tradici. Bývají pravidelně vystavovány s velkým úspěchem na vánočních, velikonočních a etnograficky zaměřených výstavách. Na této výstavě je možné shlédnout např. různé zdobené postavíčky a zvířátka z perníku, perníková srdce nebo perníkovou chaloupku. Výstava je doplněna také perníkářskými formami

z minulého století, dobovým náčiním, barevnými nálepkami na výzdobu perníků a pod. Výstava potrvá do 6. července ve výstavním sále Arnoldinovského domu.

RADIM BEZNOSKA - FOTOGRAFIE 1992 - 1998

První samostatná výstava R. Beznosky, který fotografuje pro denní tisk Právo, představuje fotografie z domova i zahraničí. Hlavním tématem Beznoskových fotografií jsou lidé, zejména postižení, žebráci, Romové, starci. Výstava probíhá v koncertním sále Arnoldinovského domu do 6. září.

Novinka:

PAPÍROVÉ UBROUSKY ZE SBÍRKY ALENY ŠEDOVÉ

Výstava prezentuje soubor papírových ubrousků, podšálků a prostírání jako doklad kultury stolování a nápaditosti v pohostinství různých zemí. K nejzajímavějším a nejkrásnějším náleží především ubrousky ze Švýcarska, které jsou provedeny v podobě grafiky nebo perokresby a zobrazují např. města podle starých map či turistické trasy. Součástí výstavy bude také kolekce ubrousků používaných za 1. republiky, kdy se u nás začaly ubrousky objevovat. Výstava se uskuteční ve výstavním sále Arnoldinovského domu od 21. července do 6. září.

VÝTVARNÉ UMĚNÍ ZE SBÍREK OKRESNÍHO MUZEA PRAHA - VÝCHOD

Výstava výtvarného umění, zahájená 16. června, je instalována v prostorách brandýského zámku. V první části si mohou návštěvníci prohlédnout renesanční, barokní a romantické obrazy, grafiky a plastiky ze 16.-20. století. Největší zájem jistě vzbudí vystavovaný originál G.B. Quadriho Klanění tří králů, zhotovený za vlády Rudolfa II. pro kapli brandýského zámku, který byl po mnoha letech vrácen z Pražského hradu zpět do sbírky Okresního muzea Praha-východ. Dále jsou umístěna díla zobrazující Brandýs n.L. a jeho významné osobnosti, v poslední místnosti pak díla regionálních výtvarníků 20. století.

KALENDÁRIUM

Před 200 lety (14.6.1798) se ve východomoravských Hodslavicích narodil historik, politik a obrozenec **František Palacký**. Přestože nemá k Brandýsu n.L. - St. Boleslavi a okolí bezprostřední vztah, připomínáme výročí „otce české novodobé historie“. Z jeho četných děl jsou nejznámější Dějiny národu českého v Čechách a v Moravě, které vyšly nejprve německy, v letech 1848-1867 pak v české rozšířené verzi. Z jeho bohaté ediční činnosti zmiňme alespoň vydávání Archivu českého, kde byly původně zveřejňovány česky psané prameny z období husitství a reformace. Je znám také jako obhájce českých zájmů i jako zastávce austroslavismu. Zemřel 26.5. 1876 v Praze, pohřben je v Lobkovicích, kde často pobýval v padesátých letech 19. století.

Před 155 lety (13.8.1843) se v Brandýse n. L. narodil operní skladatel **Karel Šebor**. V letech 1865-1870 byl kapelníkem Prozatímního divadla, sedmdesátá léta strávil v cizině. Po návratu se snažil napodobit ve svých operách národní ráz Smetanovy hudby, nikdy však nedosáhl jeho velikosti. Vedle oper - např. prvotina Templáři na Moravě nebo neúspěšnější Nevěsta husitská - složil i několik vokálních a instrumentálních děl. Zemřel 18.5.1903.

Před 145 lety (7.8.1853) se v Brandýse n.L. narodil historik a středoškolský profesor **Justin Václav Prášek**. Pro brandýský region sepsal třídílnou knihu Brandejs nad Labem - město, panství i okres, inicioval založení časopisu Naše Polabí, kde rovněž publikoval. V historii se kromě rodného kraje zabýval zejména orientalistikou. Věnoval se i krásné literatuře, z níž vydáváme v Muzejních listech dosud nepublikovaný román Palič Kudrna. Zemřel 24.12.1924 v Brandýse n.L. Blíže o něm bude pojednáno v některém z příštích vydání Muzejních listů.

Před 135 lety (4.5.1863) se v Jičíně narodil přírodovědec a pedagog **Gotthard Smolař**. Po studiích přírodních věd na pražské univerzitě se věnoval středoškolské výuce. Působil rovněž na gymnáziu v Brandýse n.L., kde se stal jeho prvním ředitelem. Ve svém vědním oboru se zabýval zejména mineralogií a botanikou, o nichž napsal řadu cenných prací. Zemřel v roce 1926 v Praze.

Před 120 lety (18.5.1878) se narodil v Kozlancech učitel a později poslanec Národního shromáždění **Vojta Beneš**. Po maturitě na učitelském ústavu v Praze učil v několika školách na území dnešní Prahy a okolí, mimo jiné i v Brázdími, kde také založil ochotnický spolek, v Brandýse n. L., v Zápech, ve Staré Boleslavi. Přednášel o významu školy a vzdělání, psal povídky a čítanky pro děti, řídil divadlo. Za první světové války organizoval v cizině pomoc pro český odboj. Po válce se stal zemským školním inspektorem a byl zvolen poslancem. Zemřel v USA 20.11.1951.

Před 115 lety (9.8.1883) se v Praze narodil profesor pomocných věd historických Univerzity Karlovy a archivář města Prahy **Václav Vojtišek**. Věnoval se zejména studiu českých středověkých

městských knih, o nichž napsal četná pojednání. Odborně se zabýval rovněž sfragistikou (nauka o pečeti) a heraldikou (nauka o erbech). Pro město Brandýs n.L. je důležitá jeho stať s názvem Z nejstarších dějin města Brandýsa nad Labem, jenž byla otištěna v Ročence Okresní jednoty musejní v Brandýse n.L.

Před 115 lety se v Brandýse n.L. narodil (24.8.1883) a před 20 lety (5.9.1978) zemřel profesor a ředitel obchodní akademie v pražském Karlíně **Vlastimil Frida**. Přednášel rovněž matematiku na vysoké škole, podílel se na založení Obchodní akademie v Praze na Smíchově, napsal několik učebnic a skript. Je pohřben v Brandýse n.L.

Před 85 lety (9.5.1913) se narodil ve Staré Boleslavi bytový architekt, středoškolský profesor a básník **Jan Ryba**. Po studiu na Státní ústřední škole bytového průmyslu a na Speciální škole pro vnitřní architekturu pracoval jako architekt v Brně a Českých Budějovicích. V letech 1953-1970 byl ředitelem Střední průmyslové školy dřevařské v Bystřici pod Hostýnem. Zde také zemřel 13.2.1982. Napsal několik sbírek poezie a povídek, z nichž některé vyšly za jeho života, další teprve posmrtně zásluhou jeho ženy. Naposledy byla zveřejněna sbírka Deset básní.

Před 80 lety (15.6.1918) byl popraven u Coll Alto italský legionář **Rudolf Kuchař**. Narodil se 24.8.1885 v Brandýse n. L., vyučil se kovářem, za války narukoval k 8. zeměbranceckému pluku, odkud uprchl k legiím, k 6. rotě 31. čs. pluku. Po válce byly jeho ostatky převezeny na Olšanský hřbitov.

Před 75 lety (15.6.1923) zemřel v Brandýse n.L. katolický kněz **František Pubal**, narozený 26.9.1851 v Buku u Vimperka. Od roku 1878 byl farářem ve Sluhách, zastával také úřad arcibiskupského notáře. Napsal několik článků do Našeho Polabí, na základě studia písemných pramenů vydal Kroniku sluzskou.

Před 65 lety (6.7.1933) zemřel v Úvalech u Prahy učitel a spisovatel **Josef Kožíšek**, narozený 6.7.1861 v Lužanech u Přeštice. Po studiu na plzeňském gymnáziu vystudoval učitelský ústav v Příbrami. Vyučoval pak na několika školách až přešel jako řídící učitel do Záp, kde působil v letech 1895-1920. Nedlouho po vzniku republiky se stal ředitelem pedagogického oddělení při Státním nakladatelství v Praze. Psal povídky a básně pro děti a mládež, pro nejmenší děti vytvořil nový slabikář „Poupata“. Věnoval se také studiu vyučovací metody čtení.

Před 15 lety (5.7.1983) zemřel v Praze hudební skladatel **Václav Trojan**. Narodil se 24.4.1907 v Plzni, vychodil nižší gymnázium v Brandýse n.L., hudební základy získal u Josefa Klazara ve Staré Boleslavi. Skládal filmovou hudbu, vytvořil hudbu k baletu Sen noci svatojánské.

Karin Pátrová